

Stockholm 2024-06-10

REMISSYTTRANDE;

Delbetänkande: Jakt och fiske i renbetesland, SOU 2023:46. (LI2023/03401)

Visita är bransch- och arbetsgivarorganisation för den svenska besöksnäringen. Visita samlar nästan 6 000 medlemsföretag med närmare 9 000 arbetsställen, huvudsakligen hotell, restauranger, caféer, nöjesrestauranger, cateringföretag, konferensanläggningar, spa, campingföretag, vandrarhem, skidanläggningar, nöjes- och djurparker, turistbyråer, museer samt turist- och eventföretag. Visita tecknar branschens kollektivavtal och är en medlemsorganisation i Svenskt Näringsliv. Som branschorganisation hjälper Visita företagen att växa och utvecklas och är besöksnäringens företrädare i politiska frågor.

Visita har tagit del av rubricerat förslag och får härmed inkomma med följande.

Sammanfattning

Ett av kommitténs uppdrag i delbetänkandet är att lämna förslag till en reglering av upplåtelsebestämmelserna i rennäringslagen (1971:437) som ska kunna gälla tillfälligt till dess att en ny permanent reglering finns på plats. Denna ska vara anpassad efter att en sameby (Girjas) fått ensamrätt gentemot staten att upplåta jakt och fiske. Kommittén ska vidare undersöka om den rätt som Girjas erhåller på grund av urminnes hävd även kan gälla för övriga samebyar.

Kommittén har även valt att presentera en skiss för framtida reglering (bilaga 3) vilken ska utgöra en grund för kommitténs fortsatta arbete utifrån de utgångspunkter och bedömningar som gjorts i delbetänkandet. Kommittén bedömer här att alla samebyar – även de som ej bedöms kunna återöppna urminnes hävd – bör ha ensamrätt på upplåtelse av småviltsjakt och fiske på statens mark inom samebyns område. Visita anser att det är mycket bekymmersamt att så långtgående slutsatser från enskild dom dras och presenteras utan att adekvat konsekvensutredning genomförts.

Visita anser att kommitténs bedömning - att delbetänkandets författningsförslag ej i någon stor utsträckning påverkar andra intressen som turism och besöksnäring - är direkt felaktig. Det saknas djupgående konsekvensutredningar av dessa perspektiv både i delbetänkande samt skiss på framtida reglering vilket är mycket problematiskt. För besöksnäringen är det av vikt att tillgång till naturupplevelser så som småviltsjakt och fiske inte begränsas, samt att upplåtelse samt försäljning av jakt- och fiskekort sker på ett rättssäkert och förutsägbart sätt. Visita anser därför att nuvarande upplåtelseform där

staten förvaltar och administrerar upplåtelser fortsatt bör gälla på statens mark, för att säkerställa en likvärdig tillgång till jakt och fiske i hela landet samt att upplåtelser bedöms på ett rättssäkert sätt där fler intressen tas i beaktande.

- Visita avstyrker förslag gällande ändring i störningsrekvisitet för tillfällig lagstiftning
- Visita avstyrker förslag om att upplåta jakt och fiske genom lokala föreningar
- Visita avstyrker utredningens skiss på reglering (bilaga 3)

Visitas synpunkter på förslagen

Vandring, naturupplevelser och aktiviteter av olika slag är några av reseanledningarna som lockar besökare till norra Sverige från såväl utlandet som från Sverige. Även jakt och fiske är reseanledningar som bidrar till besöksnäringen. Det skapar intäkter och därmed arbetstillfällen för inte minst logi- restaurant- och upplevelseföretag.

Besöksnäringen är ett aktörssystem där besökare ger ringar på vattnet för företag inom en rad olika branscher. Sverige konkurrerar i mångt och mycket med våra grannländer när det gäller denna typ av upplevelser. Att säkra reseanledningar till norra Sverige genom att säkerställa tillgången till naturen, naturupplevelser och aktiviteter är avgörande för stora delar av besöksnäringens företag i norra Sverige, och påverkar långt fler företag än de turistföretag som primärt riktat in sig på jakt och fiske vilket kommittén även till viss del redogör för i seketeriatunderlag PM40. Trots detta saknas relevanta bedömningar och konsekvensutredning av hur turism och besöksnäring påverkas genomgående i delbetänkandet.

15.5, 15.5.1 Störningsrekvisiten

Förslag: Utredningen föreslår för den tillfälliga regleringen en författningsändring i rennäringslagen som innebär att rekvisitet i första punkten ändras från att upplåtelse ska ske om någon olägenhet av betydelse inte uppkommer för rennäringen till att upplåtelsen ska ske om upplåtelsen endast medför ringa olägenhet för renskötseln. Det innebär även att denna bestämmelse flyttas till lagstiftning i stället för förordning.

Visita avstyrker förslaget mot bakgrund av bristfällig bedömning och konsekvensutredning för hur detta påverkar andra intressen - så som besöksnäring och turism. Det är heller inte definierat vad som idag bedöms som betydande olägenhet och vad som skulle bedömas vara ringa olägenhet framgent. Utredningen menar även att bedömningen för om upplåtelse ska ske, eller om områden bör avlysas, bör göras utifrån de samlade olägenheter för renskötseln som kan följa av både jakt, fiske läggs eller annan med renskötseln konkurrerande markanvändning. Visita delar utifrån detta ej kommitténs uppfattning att *"förslaget inte i någon beaktansvärd utsträckning kan antas påverka jägares och fiskares möjligheter till småviltsjakt och fiske eller turistföretagens verksamhet. Några samhällsekonomiska konsekvenser bedöms därmed inte följa med förslagen"* (s. 585).

Jakt, fiske och andra naturupplevelser är vanliga reseanledningar till norra Sverige. Visita genomförde hösten 2023 en enkätundersökning med medlemsföretag inom renbetesområde där 54% av företagen¹ svarade att de själva erbjuder upplevelser inom jakt och fiske eller riktar sig till en målgrupp som är intresserade av dessa upplevelser.

Visitans bedömning är att denna förändring i störningsrekvisitet kommer att påverka möjligheten för besökare och turister att få tillgång till jakt och fiske i mycket högre utsträckning än vad kommittén framför i delbetänkandet. De företag som påverkas av detta är inte endast de som erbjuder upplevelsen eller turisttjänsten som innehåller jakt eller fiske, utan även andra delar av besöksnäring som logi, restauranger och andra upplevelser besökaren väljer att utföra i samband med sitt besök. Mot bakgrund av detta anser Visita att en ändring av störningsrekvisitet sannolikt kommer att begränsa tillgången till jakt och fiske och därmed innebära mer långtgående konsekvenser än kommitténs bedömning – vilken inte vilar på en ordentlig konsekvensutredning.

Kommittén föreslår även i författningsförslaget för rennäringslagen att begreppet rennäring ändras till renskötsel. Det vill säga att en sameby endast ska tåla ringa störning för renskötseln i stället för rennäring. Renskötsel kan tolkas vara ett vidare begrepp än rennäring utifrån hur kommittén resonerar att detta ska förenkla bedömningar för upplåtelser där det är svårare att urskilja påverkan på rennäringsområdet än renskötseln. Hur detta i så fall påverkar möjlighet till upplåtelser och således tillgången till jakt och fiske är svårbedömt då detta inte konsekvensutretts på ett tillfredställande sätt.

Bevisbörda upplåtelse och avlysning

Att det inte ställs högre krav på bevisbörda vid avlysning eller nekad upplåtelse anser Visita är bekymmersamt. Att bevara möjligheten till att avlysa områden för jakt och fiske under känsliga perioder för renen är viktig. Men att utredningen pekar på att *”liksom inför själva upplåtelsebesluten bör även här en samebys redogörelse för och bedömning av förhållandena som utgångspunkt kunna godtas utan att vidare utrednings- eller kontrollåtgärder behöver vidtas från länsstyrelsens sida”* med hänvisning till att förkorta handläggningstider och administration är problematiskt. Företag inom besöksnäringen upplever redan idag att områden avlyses på svaga grunder. Att inte ställa högre krav på bevisbörda i områden som är av värde för andra intressen som turism och besöksnäring bäddar för ökade konfliktytor. Tydligare krav på bevisbörda samt kontroll skulle i stället bidra till välmotiverade beslut vilket skapar en ökad förståelse för både avlysta områden samt eventuellt nekad upplåtelsebeslut.

15.6 Ett utrymme för lokala föreningar att upplåta

Förslag: Att möjliggöra för staten eller ansvarig myndighet att uppdra åt en lokal förening att i stället upplåta rätten till småviltsjakt och fiske på mark om det anses lämpligare.

¹ Besvarat av företag inom logi, restaurang, skidanläggning samt turist/upplevelseföretag.

Visita ställer sig väldigt tveksam till att ansvarig myndighet ska ha möjlighet att uppdra att lokala föreningar i vissa områden ska kunna hantera upplåtelser. För att detta ska vara möjligt behövs tydliga och transparenta grunder till hur detta ska hanteras – eller tydlig praxis. Detta saknas idag. Med detta förslag är det således svårt att dels upprätthålla en rättssäker behandling och förvaltning, dels fortsatt tillgänglighet av upplåtelser av småvilt och fiske om både ansvarig myndighet, lokala föreningar samt samebyar som fått upplåtelserätt via domslut alla ska hantera upplåtelser. Om detta åläggs många olika lokala föreningar finns en uppenbar risk att det kommer att skilja sig åt gällande förutsättningar och hantering – vilket kan innebära en att besökare utesluts eller begränsas från naturupplevelser likt jakt och fiske – beroende på vilka intressen denna förening företräder. För turism och besöksnäring är förutsägbarhet och långsiktiga villkor viktigt ur ett ekonomiskt perspektiv för att företag överhuvudtaget ska vilja etablera sig, utveckla och driva verksamhet. Det behöver även vara enkelt för besökare att förstå vilken aktör som är ansvarig för upplåtelser och hur det går till att lösa jakt- eller fiskekort, och det behöver vara tydligt för företag inom besöksnäringen vilka riktar sig mot denna målgrupp vilka förutsättningar som gäller. Det är idag svårt att överblicka konsekvenserna av att så många olika parter i stället för länsstyrelserna skulle hantera upplåtelser, jakt- och fiskekort samt prissättning för dessa då konsekvensanalys saknas i delbetänkandet.

Bilaga 3 - Utredningens skiss på framtida reglering

Kommittén har utefter utredningens slutsatser om rättsläge tagit fram en skiss på framtida reglering som utgör inriktning i det vidare arbetet vilket redovisas som bilaga i delbetänkandet.

Skissens förslag:

- Den modell för upplåtelser som kommittén bedömt som rimligast att gå vidare med bygger på slutsats om att alla samebyar utifrån förenklingsprincip – inklusive de som ej bedöms kunna åberopa urminnes hävd – har rätt till upplåtelse av jakt och fiske på mark under statens omedelbara disposition. Detta bedömer kommittén bör vara reglerat i lagtext.
- Kommittén föreslår att kontraheringsplikt gäller, dvs att sameby ej får neka upplåtelse förutom vid *sakliga skäl*.
- Samebyar får rådighet över beslut om skärpta villkor för upplåtelse samt avlysning av områden inom samebyns område.
- Sameby får ställa krav på att vissa kategorier av jägare ska jaga i sällskap med en av samebyn anvisad guide, exempelvis utländska jägare.

Avsaknad av konsekvensanalys

Visita anser att det är bekymmersamt att i delbetänkandet redovisa en skiss på framtida reglering som innehåller väldigt långtgående förslag och slutsatser ska ligga till grund för kommitténs fortsatta arbete, utan att konsekvensanalyser genomförts och redovisats

i enlighet med direktiven och gällande krav. Det är oroande att kommittén avser att arbeta vidare utifrån denna skiss utan att konsekvensutredningar som säkerställer alla intressens tillgång till natur, jakt och fiske genomförts. Visita avstyrker därför kommitténs förslag.

Förslaget bygger till stor del på de antaganden som gjorts i delbetänkandet – att vissa samebyar kan antas ha samma rätt som Girjas. Men då kommitténs eftersträvar en enhetlig lagstiftning utifrån en förenklingsprincip - föreslås att alla samebyar omfattas oavsett om de bedöms kunna hävda urminnes hävd eller ej. Detta måste analyseras vidare och inte minst konsekvensutredas innan detta kan användas som underlag för inriktning på det fortsatta arbetet då det får väldigt stora konsekvenser för hur upplåtelser ska hanteras. Sedan Girjas sameby bedömdes ha ensamrätt för upplåtelse av jakt och fiske inom samebyns område har möjligheten till jakt och fiske kraftigt begränsats. Enligt delbetänkandet minskade jaktdagarna med 63% under 2020–2021 och småviltsjakten öppnades först 3 veckor senare än normalt. Det har även införts restriktioner gällande att jaktkort endast säljs till lokalbefolkning, och under våren – från januari till 31 maj – har ett stort område varit avlyst för både jakt och fiske med hänvisning till renbetet. Det innebär att sedan Girjas sameby upplåter jakt- och fiskerätt har detta kraftigt begränsats. Skulle kommitténs skiss bli verklighet och alla 51 samebyar hanterar detta likt Girjas riskerar detta få uppenbara konsekvenser för tillgängligheten för småviltsjakt och fiske.

Enligt författningsskissen ingår en sk kontraheringsplikt genom skrivningen att en sameby inte ska få utestänga någon om det inte finns sakliga skäl för det. Kommittén redogör att ”*sakliga skäl kan i huvudsak vara hänförliga till renen (i ett ekosystem) och renskötselrätten. Sakliga skäl bör i dessa fall företrädesvis handla om att skydda renen och renskötselrätten mot störningar och oönskade intrång. En sameby bör inte vara skyldig att tåla störningar annat än när de är ringa (s. 706)*”. Det saknas här – i likhet med författningsförslag i delbetänkandet – tydlig definition av vad som avses med sakliga skäl. Det saknas även i detta sammanhang en konsekvensutredning för vilken påverkan detta får för andra intressens tillgång till jakt och fiske, så som besöksnäring eller allmänhet.

Rättsosäker förvaltning

Vid ansökan om upplåtelse via Länsstyrelse gäller idag förvaltningsrättsliga principer. Visita ställer sig frågande till hur det ska kunna tillgodoses om 51 olika samebyar, eller lokala föreningar de uppdrar detta åt, administrerar upplåtelseerna. Detta leder sannolikt till rättsosäkra bedömningar och osäkra förutsättningar för exempelvis företag inom turism- och besöksnäring. Motiveringen till att samebyar ska kunna uppdrar åt t.ex. lokala föreningar att hantera upplåtelser hänvisar kommittén till att vissa samebyar har begränsade resurser för att kunna administrera och förvalta upplåtelser. Detta innebär att det med kommitténs förslag kan bli många olika aktörer som ska förvalta och administrera upplåtelser.

I delbetänkandet pekar kommittén dock på att det redan idag finns skillnader gällande länsstyrelsernas bedömning av upplåtelser, trots att de är betydligt färre och har förvaltningsrättsliga principer att förhålla sig till. Hur en bättre hantering och rättssäkra bedömningar ska säkerställas är väldigt oklart i och med avsaknad av konsekvensutredning av förslagen, och det är inte redogjort för hur detta påverkar tillgängligheten till jakt och fiske. Företag i besöksnäringen är beroende av möjligheter att nyttja småviltsjakt och fiske på statens marker för sina gäster. Med hänvisning till hur Girjas hanterat upplåtelser och begränsat tillgången bedömer Visita därför att förslaget så som det är utformat i skissen onekligen får påverkan på besöksnäring, turism och allmänhetens tillgång till jakt och fiske. Att detta ska ligga till grund för kommitténs vidare arbete utan att det konsekvensutretts är mycket problematiskt.

Gällande förslag att samebyarna själva får rådighet över skärpta villkor och avlysning inom samebyns område ställer sig Visita frågande till hur rättssäkra och proportionerliga bedömningar ska säkerställas samt hur likabehandlingsprinciper ska kunna upprätthållas. Även hur detta ska hanteras och kommuniceras kan bedömas bli utmanande utifrån att många samebyar har begränsade resurser.

Särskilda villkor utländska jägare

Visita avstyrker förslaget om att möjliggöra särskilda villkor, som exempelvis obligatorisk guidning, för utländska jägare. Att villkora guidning kan vara positivt för vissa turistföretag, men på en övergripande nivå skapar det hinder för besökare från andra länder att genomföra jaktresor till norra Sverige vilket påverkar besöksnäringen.

Riskerar att begränsa tillgång till naturupplevelser för besöksnäringen

Avslutningsvis menar Visita att andra intressen och perspektiv, utpekade i direktiv ej har beaktats. Detta är gällande för författningsförslagen både för tillfällig reglering samt skiss på potentiell framtida reglering. Det är anmärkningsvärt att så långtgående slutsatser kan dras av en enskild dom utan att andra intressen överhuvudtaget beaktas, balanseras eller konsekvensutretts på ett adekvat sätt. Att regelverk uppdateras och anpassas efter dagens verklighet är positivt, men då behöver en helhetsbild av aktuella förhållanden beaktas – både i direktiv och i kommitténs fortsatta arbete.

Besöksnäringens företag är beroende av långsiktiga förutsättningar, och många gånger är de upplevelser som erbjuds av besöksnäringen i norra Sverige avhängigt både tillgång till natur och att de reseanledningar som lockar besökare till norra Sverige består. Förslagen i delbetänkandet skapar en stor osäkerhet för hur tillgängligheten till både jakt och fiske samt andra aktiviteter eller upplevelser i natur kan se ut framgent.

Visita anser att det bör finnas goda förutsättningar för att besöksnäring och rennäring ska kunna verka sida vid sida. Sedan Girjasdomen har konflikter ökat och dialog och samverkan på flera platser varit utmanande. Samisk kultur och traditioner är likt naturupplevelser viktiga reseanledningar till norra Sverige, och besöksnäringen och rennäringen kan på många sätt stärka varandra. För att skapa förutsättningar för detta behövs regleringar som är anpassade efter dagens förutsättningar och som beaktar flera

intressen för att undvika ytterligare konflikt.

I övriga delar ställer sig Visita bakom Svenskt Näringslivs remissyttrande.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'J' followed by a horizontal line that ends in a small flourish.

Jonas Siljhammar
VD Visita

A handwritten signature in blue ink, featuring a cursive 'E' followed by several loops and a long horizontal stroke.

Elionor Hennevelt
Näringspolitisk expert